

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови та методики її викладання

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ
ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка IV курсу, 451 групи
Спеціальності: 014.02. Середня освіта
(мова і література англійська)
Освітньо-професійної програми:
Середня освіта (мова і література
англійська)
Тарадименко Анастасія Леонідівна

Керівник: к. філол. н., доцент
Базилевич Наталія Вікторівна

Рецензент: к. педагог. н., доцент
Колкунова Вікторія Вікторівна

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади формування комунікативних здібностей учнів у процесі навчання англійської мови	6
1.1 Сутність поняття «комунікативні здібності» у сучасних наукових дослідженнях	6
1.2 Педагогічні умови формування комунікативних здібностей учнів.....	9
1.3 Зміст поняття «творчі здібності».....	13
РОЗДІЛ II. Методичні аспекти формування комунікативних здібностей учнів 9 класу засобами творчих завдань	17
2.1 Рольова гра як метод формування комунікативних здібностей учнів.....	17
2.2 Метод «Інтерв'ю»	27
2.3 Метод шести капелюхів	39
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53

ВСТУП

Метою сучасної освіти є виховання гармонійно розвиненої особистості. У сучасному світі такі якості особистості, як комунікаційний потенціал і комунікаційна компетентність, багато в чому визначають ефективність діяльності суб'єкта в різних сферах суспільного виробництва, а питання адекватного формування комунікативних здібностей особистості набувають статус важливої соціальної проблеми. Для реалізації комунікативної діяльності у мікросередовищі індивіду необхідно оперативно, в автономному порядку здійснювати збір, обробку та передачу інформації, і це вимагає наявності комунікативних здібностей відповідного рівня.

Комунікативні здібності є необхідною умовою гармонійного існування індивіда в соціумі. Саме тому ключовим принципом у методиці навчання мов на сьогоднішній день прийнято вважати комунікативний принцип. Він базується на практичному спрямуванні навчання мови, створенні на уроках комунікативних ситуацій, що викликали б в учнів бажання висловлювати свою думку, заперечувати, дискутувати тощо.

Проблему комунікативного спрямування навчання мови висвітлено в роботах таких педагогів-практиків як В. Артемов, М. Вашуленко, О. Горошкіна, Т. Донченко, Н. Бабич, К. Плиско, С. Караман та ін. Дослідженням поняття комунікативних здібностей займалися О. Смирнова, О. Самохвалов, Я. Колкер, Л. Дубініна, О. Бистрова. Однак й досі в педагогіці відсутня єдина методика розвитку комунікативних здібностей учнів та ефективні технології комунікативного спрямування.

Незважаючи на існування великої кількості досліджень, проблема розвитку комунікативних здібностей учнів залишається **актуальною**. Наростаюча складність інформаційно-комунікативних процесів та широке використання комунікаційних та інформаційних технологій висуває нові вимоги до суб'єкта інформаційних взаємодій. Сучасний світ вимагає переосмислення методики навчання іноземної мови та зміни орієнтації занять із засвоєння мовленнєвих дій на мовленнєву діяльність, спілкування. У

сучасній методиці існує потреба в удосконаленні комунікативного методу навчання іноземних мов. Саме тому темою дослідження було обрано використання творчих завдань для формування комунікативних здібностей.

Дослідження особливостей використання творчих завдань для розвитку комунікативних здібностей проводиться на основі навчальної програми англійської мови для 9-х класів.

Проблематика дослідження безпосередньо пов'язана із науково-дослідною темою кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету «Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у середніх та вищих начальних закладах» (державний реєстраційний номер 0117u006791).

Мета дослідження - розробка системи вправ творчих завдань для розвитку комунікативних здібностей учнів.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких **завдань**:

1. Розкрити сутність поняття «комунікативні здібності» у сучасних наукових дослідженнях та умови їх формування;
2. Визначити сутність поняття «творчі завдання»;
3. Дослідити сучасні підходи та методи для розвитку комунікативних здібностей учнів;
4. Розробити систему творчих завдань для розвитку комунікативних здібностей учнів.

Об'єктом дослідження є розвиток комунікативних здібностей учнів на уроках англійської мови.

Предмет дослідження – особливості використання творчих завдань для розвитку комунікативних здібностей.

Методи дослідження:

Теоретичні: вивчення та критичний аналіз педагогічної та методичної літератури; індуктивний метод для визначення причинності та наслідків

досліджуваних явищ; метод порівняння при дослідженні поняття комунікативних здібностей; метод моделювання педагогічних ситуацій.

Практичні: аналіз навчальної програми з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів; спостереження за освітнім процесом; вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів; спостереження, що допомогло помітити, як творчі завдання впливають на розвиток комунікативних здібностей учнів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів та висновків проведеного дослідження на практиці викладання англійської мови, на курсах англійської мови, при написанні дипломних та курсових робіт студентами-філологами, а також на факультативних курсах поглибленого вивчення англійської мови.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Сутність поняття «комунікативні здібності» у сучасних наукових дослідженнях

Комунікація (в перекладі з лат. - єдність, передача, або спільність) – це процес передачі інформації між двома або більше людьми в процесі діяльності. Предметом спілкування є взаємовідносини між людьми, а метою спілкування – вирішення задач, які так чи інакше пов'язані з цими взаємовідносинами, продуктом же спілкування є інтерпретація отриманої інформації.

У сучасній лінгвістиці існує близько 100 визначень комунікації, відповідно до різноманітності її способів, специфіки передачі та способу адресування інформації, але ні одна з цих дефініцій не є загальноприйнятою.

У сучасній педагогіці і психології поняття комунікативних здібностей розглядається з різних точок зору. В. Н. Мясичев приділяє особливу увагу саме мовним здібностям людини, використовуючи які, він встановлює комунікативні зв'язки з оточуючими. О. Смирнова, О. Самохвалов, Я. Колкер, Л. Дубініна, О. Бистрова схильні розглядати комунікативні здібності з психологічних аспектів, визначаючи не інструментарій, а загальну здатність та готовність людини вступити в акт комунікації і з успіхом досягти поставлених цілей в спілкуванні з огляду на будь-які індивідуальні особливості особистості.

Сучасні словники також надають дещо різні визначення поняття «комунікативні здібності». Так, наприклад, в енциклопедичному словнику за загальною редакцією О. Бодалева знаходимо визначення поняття «комунікативні здібності»: «індивідуально психологічні особливості особистості, що забезпечують ефективну взаємодію та адекватне

взаєморозуміння між людьми у процесі навчання або виконання спільної діяльності» [35, с. 300].

«Новий словник методичних термінів і понять (теорія і практика навчання мов» дає таку дефініцію «комунікативні здібності»: «обов'язковий компонент організаторських здібностей і здібностей до керівництва [4, с. 680].

Відповідно до «Словника з профорієнтації та психологічної підтримки, «комунікативні здібності» – «вид здібностей, що проявляється у сфері спілкування і сприяє успішності людини в різноманітних галузях діяльності» [13, с. 168].

У «Словнику термінів з психологічного консультування» також знаходимо поняття “комунікативні здібності людини” – здібності людини, які виявляються в її спілкуванні з людьми”. Вони включають в себе вміння слухати і розуміти людей, впливати на них, установлювати з ними гарні особисті та ділові взаємини” [10, с. 96].

Не зважаючи на відмінності у дефініціях, більшість науковців дійшли згоди, що комунікативні здібності забезпечують здійснення організаторської, комунікативної, педагогічної та інших видів діяльності; налагодження контакту між людьми; визначення успішної стратегії взаємодії між учасниками соціуму, а також допомагають визначити кількісні та якісні характеристики обміну інформації. Комунікативні здібності науковцями прийнято відносити до класу інтегральних здібностей.

Комунікативні здібності проявляються в умінні слухати, сприймати та відтворювати отриману інформацію, дискутувати, брати участь в обговоренні, вести перемовини, висловлювати власну думку та своє бачення ситуації, вміння сформулювати власну точку зору. Отже, одним з основних чинників становлення особистості є розвиток її комунікативних здібностей.

Опираючись на дослідження науковців, що займалися проблемою комунікативних здібностей, виділимо основні комунікативні здібності учнів:

1. Здатність контактувати (вміння встановлювати взаємини з іншими учнями, вчителями, батьками та іншими дорослими).

2. Здібність до вдосконалення своєї комунікативної компетенції (набуття комунікативних навичок і вмінь). Упродовж всього навчання кожен учень набуває досвіду і прямує до самовдосконалення. Йдеться про виховання звички до постійного навчання та потреби у постійному підвищенні рівня культури свого мовлення. Особлива увага при цьому приділяється правильності та чистоті мови.

3. Здібність соціально-психологічної адаптації. Учень має навчитися аналізувати ситуації та підбирати відповідні форми спілкування. Процес взаємодії між двома чи більше людьми не завжди є мирним. Між людьми, які спілкуються, може виникнути непорозуміння, або ж виникнути конфлікт на підставі протиріччя між життєвими цінностями, цілями чи мотивами учасників комунікації. Під час конфлікту людям властива зміна поведінки, викривлене сприйняття реальності та вживання дій, їм не властивих. Саме тому важливо вміти аналізувати ситуацію та емоційний стан учасників комунікації, щоб підібрати ефективні форми спілкування для певних ситуацій.

4. Здібність регулювати міжособистісні стосунки. Міжособистісні стосунки - безпосередня чи опосередкована взаємодія людей. Такі відносини мають соціально-психологічний характер через поєднання суспільних відносин та особистого ставлення учасників один до одного.

5. Здібність прогнозувати результат комунікації, в залежності від теми, учасників взаємодії та характеру ситуації.

6. Організаторсько-комунікативні здібності (вміння організувати спільну з іншими учнями комунікативну діяльність). Ознаками спільної комунікативної діяльності є: 1) наявність спільних цілей для учасників взаємодії (спільна діяльність породжується завдяки наявності спільної мети та необхідності досягнення однієї цілі); 2) загальна мотивація для досягнення мети учасників комунікації; 3) розділення єдиного процесу на складові. Задля

досягнення будь-якої мети, кожен діяльність необхідно розкласти на окремі, але пов'язані між собою алгоритми дій та розподілити їх між учасниками взаємодії; 4) координоване виконання розподілених обов'язків; б) управління/самоуправління; 7) наявність єдиного результату, спільного для учасників взаємодії; 8) єдине просторово-часове функціонування учасників спільної діяльності.

Отже, на сьогоднішній день не існує загальноприйнятого визначення поняття «комунікативні здібності», оскільки це поняття розглядається різними науковцями з різних позицій. Проте, на основі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що незалежно від контексту, в якому це поняття вживається, комунікативні здібності завжди будуть спрямовані на: пізнавальну, емоційно-оцінну та продуктивну діяльність.

1.2. Педагогічні умови формування комунікативних здібностей учнів

На сьогоднішній день, згідно з концепцією Нової української школи, провідним методом у контексті викладання іноземної мови прийнято вважати комунікативний метод. Головна мета цього методу полягає в тому, аби учні навчилися розвивати свої навички та вміння спілкування, а також ефективно користуватися мовою задля реальних комунікативних цілей.

В основі навчання іноземних мов лежить комунікативний підхід. Під комунікативністю чи комунікативною спрямованістю розуміють спрямованість на співрозмовника, оптимальність навчання з точки зору ефективності впливу на іншого. Комунікативність – підхід, який забезпечує саме такий вплив. Цей підхід безпосередньо «замкнений» на побудові та діяльності, і не дарма в сучасній методиці вживають термін «комунікативно-дослідницький» підхід.

Комунікативний підхід найбільше відбиває специфіку іноземної мови, як навчального предмету, в закладах середньої освіти. Цей підхід сформувався в результаті методичного осмислення наукових досягнень у

галузі лінгвістики – теорії комунікативної лінгвістики і психології та теорії діяльності, що знайшло відображення в роботах із психології та методики навчання іноземних мов (Ю. Пассов, О. Леонт'єв, І. Зимня, С. Шатілов, Г. Рогова та інші).

Розвиток комунікативних здібностей є однією з провідних проблем нашого суспільства, оскільки воно перенасичене різноманітними технологіями і більшість молоді мало спілкується наживо, а переважно через Інтернет, тому і не вистачає навичок і вмінь спілкування [10, с. 110].

Формування комунікативних здібностей є актуальною проблемою на сьогоднішній день, адже рівень цих здібностей впливає не лише на успішність навчання учнів, а й на їх соціалізацію та на розвиток їх особистості. Будь-які здібності формуються та розвиваються завдяки певній діяльності, комунікативні здібності розвиваються під час спілкування.

Проблему теоретичної основи формування комунікативних здібностей особистості досліджували в своїх роботах такі вчені як О. Леонт'єва, О. Бодальова, П. Якобсон, Л. Виготський, Х. Лійметс. А. Добрович, М. Каган та інші.

Деякі вчені розглядають формування комунікативних здібностей окремо в учнів молодшого, середнього та старшого віку. Особливості комунікації учнів молодшого віку досліджували такі вчені як Р. Ремов, Н. Ключєва, Ю. Касаткіна, А. Шустова, Р. Овчарова, Н. Кузьміна, В. Мухіна та Б. Анан'єв. Саме на цьому етапі, за словами вчених, комунікація грає найважливішу роль в соціалізації учнів та розвитку їх комунікативних здібностей.

Комунікативний розвиток є багатоплановим і різностороннім процесом і для ефективності його досягнення необхідне використання різних методів та шляхів, а також забезпечення сприятливих умов. Комунікативний метод визначає цілі спілкування, а також його лінгвістичне наповнення. В своїх роботах займалися пошуком та обґрунтуванням принципів комунікативного методу такі психологи-лінгвісти як О Леонт'єв, І. Зимня та

Н. Шевченко. У результаті досліджень було визначено п'ять основних принципів комунікативного методу: мовленнєва спрямованість, індивідуалізація, ситуативність, новизна та функціональність навчання. Мовленнєва спрямованість забезпечує практичне використання мовних форм; індивідуалізація полягає у врахування особистих характеристик учнів, їх умінь здійснювати навчальну та мовленнєву діяльність; ситуативність є необхідною умовою розвитку комунікативних здібностей і є способом мовленнєвої мотивації; новизна ж полягає у постійній зміні теми розмови, умов та процесу спілкування; а функціональність передбачає влучний підбір матеріалу для певної мовленнєвої ситуації.

Ефективне формування комунікативних здібностей в учнів передбачає забезпечення вчителем сприятливих для цього умов. Основоположними умовами комунікативного розвитку є: здійснення психолого-педагогічної підтримки учнів у ході занять; використання інтерактивних методів навчання (дебати, дискусії, навчальне співробітництво, рольова гра та інше); включення проблемної ситуації в тему занять.

Психолого-педагогічна підтримка є процесом забезпечення вчителем: 1) емоційного благополуччя учнів на уроках іноземної мови, для того аби учень зміг свідомо і самостійно використовувати мовні форми на практиці; 2) вторинних умов для того, щоб учень зміг самостійно обрати стратегію у визначеній ситуації і зміг діяти, навіть при виникненні ускладнень. При здійсненні психолого-педагогічної підтримки вчитель повинен враховувати індивідуальні та особистісні характеристики учнів та їх комунікативну культуру.

Використання інтерактивних методів забезпечують не лише включення в процес навчання та пізнання всіх учнів класу, але й забезпечують новизну та ситуативність навчання. Інтерактивні методи навчання є найефективнішими в формуванні комунікативних здібностей учнів, адже будуються на принципах взаємодії, обов'язковості зворотного зв'язку, активності та груповому досвіді. При використанні інтерактивних

методів задача вчителя полягає в створенні відкритого середовища спілкування, в якому буде панувати рівність, взаємодія та повага. Адже для розвитку комунікативних здібностей необхідно підтримувати не лише інтерес учнів, але й їх мотивацію та бажання до спілкування.

Також учитель іноземної мови має забезпечити розуміння учнями важливості не кінцевої мети спілкування, а процесу його досягнення. Тобто під час аналізування роботи учнів оцінювати не лише досягнення поставленої цілі, але й враховувати оригінальність відповіді, самостійність учнів, застосування креативності під час уроку та інше. Таким чином вчитель розвиває критичне та креативне мислення учнів, а також їх самостійність та рішучість до дій.

Якісне навчання комунікації потребує реальних умов спілкування, але не перебуваючи в англomовній країні досягнути цих умов важко. Тому завдання вчителя полягає у створенні на уроках іноземної мови навчальних ситуацій максимально наближених за умовами до реальних. Така подібність до реальної ситуації спілкування забезпечується за такими ознаками, як спрямований та мотивований характер комунікації, відповідні взаємозв'язки між учасниками ситуації, відповідність тем та питань, що обговорюються до віку та психологічних особливостей учасників. Такий характер роботи на уроках іноземної мови забезпечить здатність учнів користуватися мовою в залежності від ситуації.

Важливою умовою успішного спілкування є розпізнавання отриманої інформації, а для цього необхідне оперування лексичним матеріалом, необхідним в певних сферах спілкування. Для цього вчитель вводить лексичний матеріал тематичними групами, пояснює значення кожної лексичної одиниці за допомогою жестів, картинок чи визначення англійською мовою. Потім новий матеріал відпрацьовується у створених навчальних ситуаціях.

Комунікативність не є перешкодою для вивчення граматичних структур мови. Особливість вивчення граматичного матеріалу при

формуванні комунікативних здібностей полягає у тому, що структурна практика поєднується із ситуативним викладом матеріалу. Різні граматичні структури подаються в певних мовленнєвих ситуаціях, для того, аби учні змогли краще запам'ятати їх значення. Потім новий граматичний матеріал відпрацьовується за допомогою комунікативних вправ, які неодмінно мають бути різноманітними аби підтримувати інтерес учнів. Таким чином, учні вивчають новий граматичний матеріал шляхом висловлення своїх думок та ідей.

1.3. Зміст поняття «творчі завдання»

Творчі завдання сприяють активному залученню учнів до навчального процесу, допомагають зробити урок цікавим і динамічним, сприяють підвищенню мотивації учнів до активної пізнавальної діяльності, формують навички критичного мислення, аналізу, класифікації інформації, розвитку фантазії, уяви, пам'яті, творчого мислення, допитливості, спостережливості.

Відповідно до класифікації В. Шелонцева, типи творчих завдань бувають такі:

- 1) творчі завдання репродуктивного рівня;
- 2) творчі завдання частково-пошукового рівня [17, с. 353].

На сьогоднішній день у педагогіці прийнято розрізняти навчальні, навчально-творчі та творчі завдання. Досліджуючи методику формування креативності в майбутніх вчителів математики, І. Шахіна дає в своїй роботі таке визначення навчально-творчого завдання: „це така форма організації змісту навчального матеріалу, за допомогою якої викладач створює студентам творчу ситуацію, прямо або опосередковано задає мету, умови та вимоги до навчальної діяльності...” [8, с. 77].

Навчальне завдання, на відміну від навчально-творчого завдання, передбачає діяльність студента після сформулювання мети та умови завдання. Навчально-творче ж завдання передбачає спочатку формулювання проблеми, а потім її розвиток. Однак, і під час розв'язування навчальних і під

час розв'язування навчально-творчих завдань для студентів можуть створюватися як репродуктивні, так і творчі ситуації.

Стосовно творчих завдань, сучасні педагоги ще не створили їх загальну теорію й класифікацію, проте на сьогоднішній день вже висунуто ряд підходів до їх визначення. В. Шаталов у своїх роботах говорить про те, що виконання творчого завдання потребує нових правил, тобто для його вирішення учням доведеться змінювати вже існуючий підхід або ж застосовувати абсолютно нову стратегію. Він розрізняє «малі творчі завдання (завдання на кмітливість), новітні завдання (що вивчають чутливість до підказки, що міститься в навідному завданні і допомагає вирішити основну), «багатошарові» завдання (у результаті вирішення серії однотипних завдань можна відкрити загальну закономірність, що лежить в основі їх рішення)»[9].

В. Моляко вважає, що особливість творчого завдання полягає в повній або частковій його новизні для суб'єкта. І саме ця характеристика творчого завдання дає поштовх для значних розумових зусиль та пошуку нового шляху вирішення завдання. А на думку Д. Богоявленської, лише «двошарові» завдання можуть вважатися креативними.

Аби завдання могло вважатися творчим, воно має відповідати пізнавальним можливостям учнів, бути достатньо складним для них, а також містити в собі фабулу й ідею для вирішення. Окремою категорією педагоги виокремлюють дослідницькі завдання. В. Шаталов зазначає, що в теорії творчості разом з поняттям «Творче завдання» існує поняття «Дослідницьке завдання». Вирішення дослідницького завдання передбачає проведення однієї або декількох дослідницьких операцій.

І. Волощук виділяє два класи творчих завдань: завдання першого класу та завдання другого класу. Завдання першого класу створюються виключно з навчальною метою, завдання ж другого класу є науковими завданнями, і для їх вирішення виконавець має володіти не лише творчимиздібностями, але й мати глибокі та широкі знань у галузі наукової діяльності. І. Волощук наголошує, що в залежності від особистісних

характеристик виконавця одне й те ж завдання може одночасно розцінюватися як творче, так і не творче.

Серед творчих завдань сучасні педагоги також виокремлюють завдання „відкритого типу”. В. Шаталов називав відкритим завдання, що не має якогось одного правильного рішення, при його розв’язанні можливе безліч рішень. Розгорнену характеристику таких завдань надає А. Гін. На його думку, завдання може вважатися відкритим, якщо воно має недостатню (розмиту) умову. І учень має осмислити, трактувати чи доповнити її власними зусиллями. Відкрите завдання може необмежену кількість рішень, а відповідь на нього завжди буде вірогідною, а не точною.

Під час формулювання умов творчих завдань вирішальне значення має спрямованість таких завдань на розширення комунікативної компетенції учнів.

Розвиваючи комунікативні здібності учнів на уроках англійської мови, потрібно дотримуватися певних принципів в організації творчих завдань:

1. Принцип зв’язку із життям;
2. Принцип саморозвитку;
3. Принцип оптимального поєднання індивідуальної та групової навчально-творчої діяльності;
4. Принцип інформативності;
5. Принцип віри в здібності та можливості учнів [19, с. 9].

У результаті аналізу наукової літератури було узагальнено вимоги до творчих завдань:

1. Будь-яке творче завдання має стимулювати мотивацію учнів та викликати у них інтерес до діяльності.
2. Для ефективності творчого завдання його потрібно добре підготувати, як з погляду форми, так і з погляду змісту. Лише завдяки цій умові мова учнів може бути переконливою та природньою.
3. Творче завдання має бути прийнятим всім класом, тобто викликати інтерес кожного учня.

4. Будь-який вид творчої діяльності має проводитися в доброзичливій та радісній атмосфері. Чим більш комфортно себе почуває учень, тим більшу ініціативу він проявляє.

5. Творче завдання організовується таким чином, щоб учні могли в активному мовленні використовувати з максимальною ефективністю мовний матеріал.

6. Вчитель зобов'язаний контролювати проведення творчого завдання на початковому етапі. На подальших стадіях вчитель лише спостерігає за процесом і в разі необхідності, регулює [31, с. 3].

Отже, ученими прийнято розрізняти наукові, науко-творчі та творчі завдання. Аналіз же наукової літератури, присвяченої творчим завданням показав, що на сьогоднішній день не існує їх чіткої класифікації. Проте різними педагогами було досліджено вимоги до творчих завдань та виведено принципи, яких необхідно дотримуватися при проведенні творчих видів діяльності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ 9 КЛАСУ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

2.1. Рольова гра як метод формування комунікативних здібностей учнів

Досягнення високого рівня комунікативної компетентності в англійській мові, не знаходячись в англomовній країні може бути дуже складним. Саме тому останнім часом рольові ігри становляться розповсюдженим методом навчання іноземним мовам. Значною мірою це пов'язано з тим, що рольові ігри являються одним із методів ситуативного характеру, оскільки вони дозволяють учням відчувати себе повною мірою в діловому середовищі; вся інформація є відображенням дійсності, тобто всі обговорення відбуваються у реальному часі.

Рольова гра дає можливість учням планувати особисту мовленнєву поведінку і прогнозувати поведінку співрозмовника. Вона передбачає перевтілення учнів в представників певної професії, соціальної групи тощо. Учні часто сприймають рольову гру як реальну дійсність, адже незважаючи на «ролі», які вони грають, такий тип роботи дає можливість самовираження в рамках цих ролей. Кожен гравець є частиною певної соціальної групи і грає в рамках шаблону, через який він показує не лише групову поведінку, але й має змогу продемонструвати власну. Учасники рольової гри не лише розкривають задану тему, але й мають висловити власну думку з приводу проблеми, яка підіймається, обговорити різні точки зору, тобто учням надається можливість вступити у невимушену бесіду. Кінцева мета будь-якої рольової гри – відпрацювання комунікативних навичок та вмінь, що в свою чергу призводить до розвитку комунікативних здібностей учнів.

Значна кількість людей переконана, що потреба людини у грі зменшується у процесі дорослішання, але така думка є помилковою. Адже,

якщо розглядати рольову гру як процес створення ігрового світу із зануренням у нього гравця як самостійної особистості, то такі види діяльності, як театр, кіно, політику та інше можна занести до ігор, в які грають дорослі.

Рольова гра на уроках англійської мови, на відміну від діалогу чи дискусії, вчить учнів не лише розуміти зміст бесіди, але й дає змогу навчитися аналізувати чому (мотив) і навіщо (мета) та чи інша людина щось говорить. Рольова гра вчить учнів розпізнавати та інтерпретувати ситуацію, в якій знаходяться співрозмовники, враховувати інформацію, яка вже відома та обирати ті мовні засоби, які стануть найбільш ефективними для конкретної ситуації.

Дуже важливою умовою успішного проведення рольової гри є те, щоб учні увійшли в свої ролі та розігрували свої діалоги, а не просто читали заздалегідь підготовлені слова. Вчитель має постійно контролювати, щоб учні спиралися на тему, описану ситуацію та відповідний лексичний матеріал, але ні в якому разі не на розписаний на репліки діалог, адже основа будь-якої рольової гри – це ініціативне мовлення. Також успіх рольової гри залежить від того, наскільки вдало вчитель зможе збудити інтерес учнів до теми, яка вивчається. Вчитель має підібрати такі питання, що викличуть у учнів бажання опрацювати додаткові матеріали та підготуватися до активної участі в грі.

Підготовка до рольової гри є настільки ж важливою, як і сам процес проведення. Саме від того, наскільки успішно вчитель зможе подати тему, підготувати сюжет та обрати ролі залежить успішність проведення рольової гри. Також етап підготовки є важливим і для учнів, адже саме на цьому етапі вони підбирають і опрацюють необхідну інформацію, повторюють раніше вивчений лексичний й граматичний матеріал, а також мовні кліше, які можуть їм знадобитися під час розігрування певної ситуації.

Основними прийомами для ефективного проведення рольової гри є: логічна побудова уроку, використання ситуацій спілкування, в яких учні

зможуть використати вивчений мовний матеріал та постановка комунікативного завдання перед окремими учнями або групою учнів.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804, навчальна програма англійської мови для 9-х класів включає в себе такі теми ситуативного спілкування як «Я, моя родина, мої друзі», «Природа і погода», «Одяг», «Засоби масової інформації», «Молодіжна культура», «Наука і технічний процес», «Україна», «Англомовні країни», та «Робота і професія». Учні 9-х класів в ході вивчення цих тем розвивають такі комунікативні навички та вміння як: надання інформації та ставлення запитань з метою уточнення інформації, висловлення власної думки та позиції, порівняння фактів, подій та явищ, висловлення почуттів та емоцій, приймання та відхилення пропозиції, аргументування свого вибору, точки зору або власної думки, висловлення своїх переконань, думок, згоди чи незгоди з певною думкою.

У контексті нашого дослідження було розроблено рольові ігри для проведення уроків англійської мови в 9-х класах відповідно до тематики, зазначеної у чинній навчальній програмі з англійської мови.

Рольова гра на тему «Ukraine»

Мета:

- **практична:** навчити вести діалог-розпитування;
- **освітня:** розширити знання про Батьківщину;
- **розвивальна:** розвинути уяву учнів в умовах парної роботи;
- **виховна:** виховати повагу до країни, в якій живеш.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *Let's divide into pairs. Each pair will have the name of the city. One of you will be a foreign tourist and the other is a guide. The guide would have to tell the tourist what see sights he can visit.*

— *What do you think I must visit first in Kyiv?*

— *The first place you should visit is definitely “Maidan Nezalezhnosti” - the central square of Kyiv. It’s located on Khreshchatyk Street in the Shevchenko Raion.*

— *I heard that there is a lot of churches in Kyiv. What church would you recommend to visit first?*

— *That depends on your religion or preferences in architecture. But I would suggest you to start with Golden Gate, St. Sophia Cathedral, St. Michael's Golden-Domed Monastery, Saint Andrew's Church and if you're catholic or you're interested in catholic cathedrals you should definitely visit St. Nicholas Roman Catholic Cathedral.*

У ході даної рольової гри учні не лише мають змогу повторити вивчений лексичний та граматичний матеріал, але й мають можливість розвивати такі комунікативні здібності як надання інформації відповідно до запиту співрозмовника, ставлення запитань для уточнення інформації, а також учні вчаться аналізувати культурні, національні та релігійних відмінності і відповідно до них прогнозувати поведінку своїх «героїв».

Рольова гра на тему «*My family, my friends and me*»

Мета:

- **практична:** розвинути вміння здійснювати усно-мовленнєве спілкування в групі;
- **освітня:** поглибити знання про своїх однокласників;
- **розвивальна:** розвинути культуру спілкування у учнів в умовах групової роботи;
- **виховна:** виховати повагу до людей, з якими взаємодієш.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Let’s divide into small groups (4-5 people in each). Imagine that you have a new student in your class. You have to ask him some questions about his hobby, his family and his friends.*

Ця гра не лише розвиває вміння надати інформацію відповідно до поставлених запитань, але й допомагає учням подолати замкнутість. Адже діти під прикриттям ролі, яку вони грають (в грі це «новий учень») можуть висловити свої думки, розказати про свої вподобання та друзів. Або ж учні можуть підійти до завдання максимально творчо та вигадати героїв, інформацію про яких їм треба буде дізнатися. Проведення уроку в такій формі дає можливість учням відволіктися від реальної ситуації, розкрити власний творчий потенціал, а також закріпити матеріал, покращити пам'ять, увагу та кмітливість.

Рольова гра на тему «Clothes»

Мета:

- **практична:** навчити здійснювати усномовленневе спілкування діалогічній формі;
- **освітня:** поглибити знання учнів про ступені порівняння прикметників;
- **розвивальна:** розвинути мовну реакцію учнів в умовах парної роботи;
- **виховна:** виховати повагу до уподобань інших людей.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *You and your friend both went shopping on weekend and now you're sharing your experience. Describe what clothes you saw, what items you liked, what you tried on and what piece of clothing you thought was weird, funny etc.*

Незважаючи на надання вчителем зразку розвитку подій, учні мають можливість розіграти гру відповідно до своїх творчих здібностей. Такий сюжет дає змогу учням не лише надати відповідну до вимог інформацію, але й висловити свої почуття та емоції до одягу, який вони описують, порівняти

магазини, одяг та власні смаки, а також висловити свої думки з приводу моди, виразити свою згоду чи незгоду з сучасними трендами на одяг.

Рольова гра на тему «Weather and nature»

Мета:

- **практична:** навчити вести бесіду-обговорення;
- **освітня:** розширити знання про навколишній світ;
- **розвивальна:** розвинути культуру спілкування в учнів в умовах групової роботи;
- **виховна:** виховати повагу до співрозмовників.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Our planet faces huge environmental problems and even if we think that these problems are too global for us to solve – we must do everything we can to help save and protect our Earth. So I would like to arrange a Round Table, so each of you would have to prepare a statement on how we can participate in making our environment better. And we would discuss every point of view.*

Example of some points:

- *To reuse product;*
- *To plant more trees and flowers;*
- *To buy food that needs less packing;*
- *To save electricity and water;*
- *To use bikes and mass transportation instead of cars;*

Завдяки таким інструкціям та відповідній свободі ролей учні мають змогу висловити свою думку без обмежень та страху відповідальності. Адже всі учні мають абсолютно рівні права та позиції. Круглий стіл дає можливість учням відчувати себе експертами з проблеми, яку обговорюють, адже в такій формі роботи відсутні ролі керівника, лектора та слухачів. Проведення круглого столу дає змогу ознайомитися із спектром думок з проблеми, яку обговорюють, дозволяє по-новому поглянути на проблему завдяки взаємному

обговоренню. Учні вчаться уважності та тренують сконцентрованість, адже під час круглого столу всі учасники беруть участь в обговоренні.

Рольова гра на тему «Science»

Мета:

- **практична:** навчити учнів брати участь в діалогічному спілкуванні;
- **освітня:** розширити знання у сфері науки;
- **розвивальна:** розвинути креативність та уяву в умовах групової роботи;
- **виховна:** виховати любов до науки.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Let's imagine that we're visiting museum of science. I want you to split into 3 groups. Each of these group would be visiting a particular exhibition about scientific inventions. One person in each group would be a museum worker who would introduce the exhibition to your visitors. You have to choose one scientific invention and give a small presentation about it. Use photographs of your invention or you can bring this item if it's something similar and easy to get. And the visitors would ask questions about these invention or inventor.*

Такий сюжет та розподілення ролей дає учням можливість максимально задіяти свої творчі здібності. Адже завдання вимагає не просто презентувати інформацію та бути обізнаним в своїй сфері, але й вимагає творчого підходу до створення наукової виставки. Учні вчаться не лише комунікації, але й спільній діяльності. Групова робота дозволяє задіяти кожного учня у виконання цієї роботи, а такий сюжет дає можливість кожному учневі розкрити свої особисті творчі здібності.

Рольова гра на тему «Mass media»

Мета:

- **практична:** навчити вести бесіду-обговорення;

- **освітня:** поглибити знання в сфері ЗМІ;
- **розвивальна:** розвинути культуру спілкування в умовах групової роботи;
- **виховна:** формувати критичну оцінку поведінки людей.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Let's try to make our discussion interesting. I would like to arrange a Round Table with you. Each of you would have to tell us which media they think is the most effective one in delivering information. You would have to prepare arguments which would prove your point. And then we would discuss it together.*

Рольова гра у формі круглого столу дає змогу учням розвивати свої комунікативні здібності у публічній сфері спілкування. Проте, на відміну від інших форм публічних виступів, коли промовець має виступати перед публікою, круглий стіл допомагає учням подолати замкнутість та сором'язливість. Оскільки промовець не вимушений стояти один навпроти публіки, а має змогу донести свою точку зору, залишаючись при цьому в оточенні колективу. Така форма роботи допомагає соціалізації учнів та розвиває у них навички публічного спілкування. Також круглий стіл дає змогу учням відчувати рівність прав учасників та вимог до них, оскільки всі учні мають ідентичні ролі та однаковий об'єм підготовки.

Рольова гра на тему «English speaking countries»

Мета:

- **практична:** навчити вести бесіду-розпитування;
- **освітня:** розширити знання про англомовні країни;
- **розвивальна:** розвинути мовну реакцію учнів в умовах групової роботи;
- **виховна:** виховати повагу до традицій інших країн.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Let's divide into 3 groups. One person from each group would be a representative of a particular English speaking country. The rest of the group would have to ask some questions which help you find out which country is your guest from. The guest can't use the name of the country or different locations that would reveal the country. But he can show the way people behave in this country or some particular features of them.*

Такий тип сюжету допомагає учням, котрі представляють певну країну, проаналізувати тип поведінки, характерні риси та звички жителів певної місцевості. А також дає можливість учням розвинути навички невербального спілкування, тобто вчить передавати інформацію різними способами. Учні ж, котрі мають відгадати країну своїх гостей вчаться ставити конкретні запитання для уточнення інформації, аналізувати її та робити відповідні висновки. Наявність обмежень на інформацію, яка може бути надана дає змогу учням розвинути кмітливість, що допоможе задати найвлучніше питання, та уважність до питань, аби не надати інформацію, яка заборонена.

Рольова гра на тему «Youth subculture »

Мета:

- **практична:** навчити вести діалог-обмін думками;
- **освітня:** розширити знання про культурні особливості молоді;
- **розвивальна:** розвинути уважність в учнів в умовах групової роботи;
- **виховна:** виховати повагу до культурних відмінностей в соціумі.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *Let's imagine that we're attending a party. There are a lot of different subcultures, teenage organizations and clubs at this party. Each of you*

would represent a different subculture, organization or club. None of you would know who represents what and your task is to find out this information. You can ask questions about what other people do, what their hobbies are, but you can't ask directly the name of the club or subculture. And the representatives can also show by their behavior which subculture they represent.

У ході такої рольової гри учні вчаться правильно задавати питання з метою отримання потрібної інформації, аналізувати поведінку інших людей, порівнювати різні культури, інтереси та захоплення. Також в процесі підготовки до проведення цієї рольової гри учні мають змогу дослідити різні субкультури, молодіжні організації та клуби за інтересами.

Рольова гра на тему «Work and jobs»

Мета:

- **практична:** навчити проводити презентацію та вести діалог-розпитування;
- **освітня:** поглибити знання у сфері професій;
- **розвивальна:** розвинути креативність та уважність в учнів;
- **виховна:** формувати критичну відношення до почутої інформації.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Let's imagine that we're at the job fair. So there would be 4-5 people which would represent different jobs and the rest of the class would be the audience. Those who represent a job should make a small presentation about their occupation. You would have to give a general information about what you do, what skills you need if someone wants to work in that sphere and you have to interest your audience so they would want to choose that type of career for their future. The rest of you would have to ask questions about the job that would interest you.*

Ця рольова гра дає можливість повторити вивчений матеріал за темою «Робота та професія», розкрити такі аспекти як: характеристика професій,

нахили та здібності, необхідні для певної професії, вибір майбутньої кар'єри та професійні якості. У ході такої гри учні мають змогу ознайомитися не лише з назвами професій, але й дослідити додатковий матеріал щодо різноманітних професійних якостей, вимог до професій тощо.

Отже, рольова гра відкриває нові можливості в розвитку комунікативних здібностей учнів. Така форма роботи допомагає учням розкрити творчий потенціал та змінює нерішучість в сором'язливих учнях на сміливість. Адже завдяки розподіленню ролей, учні відчують певну свободу дій та думки, адже їх особистості та власному досвіду не приділяється надлишкова увага. Це дає змогу розкрити приховані таланти в учнях, які є надзвичайно обдарованими, проте сором'язливими. Рольова гра є одним із найефективніших способів формування комунікативних здібностей, адже така форма роботи допомагає учням відчути на собі різні соціальні ролі, готує їх до різноманітних ситуацій спілкування та вчить взаємодії з людьми, що виконують різні соціальні ролі. Саме через це рольову гру часто називають не лише мовною практикою, але й практикою життя.

2.2. Метод «Інтерв'ю»

Використання мови має одну домінуючу мету: отримання інформації, запит інформації, спонукання до дії, вираження почуттів тощо. Процес комунікації може відбуватися шляхом використання різноманітних форм. Одними з найпопулярніших форм є рольові ігри, конференції, презентації, репортажі, інтерв'ю, дискусії і т.д. Такі форми проведення уроків з англійської мови максимально активізують інтерес та мотиваційне спрямування комунікативної діяльності учнів.

Сучасна методика викладання англійської мови робить опір на комунікативний підхід, який максимально ефективно реалізується шляхом використання нестандартних методів і форм роботи, що сприяють кращому свідомому засвоєнню матеріалу. Застосування інтерактивних форм роботи на

уроках англійської мови допомагає учням відчувати себе частиною колективу, залучає кожного учня до спільної роботи, формує комунікативну готовність учнів до спілкування у різного об'єму групах, сприяють соціалізації учнів та розвивають активну позицію у навчальній діяльності. При застосуванні інтерактивних форм роботи проблеми та задачі, які ставить вчитель вирішуються учнями не самостійно, а в групах. Таким чином в учнів не лише формуються комунікативні здібності, але й відбувається прийняття норм та правил суспільної єдності, відбувається розуміння системи соціальних ролей в залежності від ситуації та їх гнучкості, а також формується цілісно-орієнтовна єдність.

Сучасні методисти відзначили індивідуальну, парну, групову та роботу в команді, як найбільш ефективні форми роботи на практиці. Наприклад, для більш ефективного запам'ятовування та систематизації термінів з метою їх ефективного подальшого застосування в процесі комунікації методисти пропонують такі методичні прийоми як: *brain storm* (мозкова атака), *warming-up activity* (комплексна діяльність, що спрямована на розминку та підготовку до інтенсивної роботи мозку), *think-pair-share* (обмін думками), *pair-interviews* (парні інтерв'ю) та інші.

Для розвитку комунікативних здібностей учнів методисти віддають перевагу таким формам роботи як: *role-playing games* (рольові ігри), *interviews* (інтерв'ю), *round tables* (круглі столи), *presentations* (презентації), *reports* (репортажі), *excursions* (екскурсії), *videoconference* (телемости/відео конференції) та інші. Такі форми роботи передбачають групову взаємодію англійською мовою, саме тому вони не лише формують комунікативні здібності учнів, але й розвивають навички та вміння спільної діяльності.

Групові форми роботи, спрямовані на розвиток комунікативних здібностей є відносно складним видом мовленнєвої діяльності. Саме тому методисти не рекомендують впроваджувати їх раніше 8-го класу. Адже саме на цьому етапі учні вже мають достатній досвід спілкування англійською мовою, необхідні іншомовні мовленнєві вміння, певний власний життєвий

досвід та розвинені інтелектуальні здібності. Такі форми роботи потребують надзвичайно розвиненої уваги від учнів, зосередженості, уміння ініціювати бесіду, аналізувати почути інформацію та робити логічні висновки.

Навчання групової бесіди розпочинають з інтерв'ю, яке є найлегшим видом цього виду мовленнєвої діяльності. Як правило, інтерв'ю складається відповідно до логічної схеми “повідомлення – запитання – повідомлення” [22, с. 5].

Учитель зобов'язаний підготувати учнів до інтерв'ю. Він має надати учням сюжет, за якого буде відбуватися інтерв'ю, визначити та розподілити ролі між учнями, надати поради щодо підбору необхідного матеріалу, складання запитань та імовірних відповідей, ознайомити учнів з нормами спілкування, які характерні для цієї форми роботи. Також учитель має пояснити, що бувають різні типи запитань: запитання з метою дістати нову інформацію та запитання з преамбулою (думка або загальновідомий факт, який інтерв'юер бажає уточнити).

Різновидом інтерв'ю можна вважати так звану “прес-конференцію”. Учні по черзі ставлять запитання учню, який виконує роль певної відомої людини. Тим учням, які соромляться або не знають, про що запитати, можна допомогти підстановчими таблицями. Дослідники вважають, що, опанувавши цей спосіб спілкування з учителем та однокласниками, учні із задоволенням вступатимуть до розмови з новою особою. Це й наблизить навчальне інтерв'ю до реального [30, с. 167].

У ході нашого дослідження було розроблено систему вправ «інтерв'ю» для уроків англійської мови в 9-х класах відповідно до тематики чинної навчальної програми.

«My family, my friends and me»

Мета:

- **практична:** розвинути уміння говоріння;
- **освітня:** поглибити знання учнів в області літератури;
- **розвивальна:** розвинути уяву та креативний підхід учнів;

- **виховна:** формувати любов учнів до літератури.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *We've been learning how to make an autobiography or simply how to give personal information about yourself. And I would like you to practice your skills in the form of interview. But I want to make this task even more creative, so you wouldn't just gather information. Let's divide into pairs and decide which one of you would be the interviewer and who's going to be a guest. Those of you who would be guest would have to play a character from a book. You can choose whatever book you like: it can be something from your school program or you can choose the book you like. The only condition is that this book has to be famous, so that everyone can follow the story of your character when it's time to present your interview.*

Така установка ефективно позначається на активізації діяльності учнів, викликає в учнів посилений інтерес до завдання та мотивує їх до максимальної віддачі при підготовці до завдання. Можливість спробувати себе у ролі не просто відомої людини, у якої беруть інтерв'ю, а саме у ролі улюбленого книжкового персонажа максимально заохочує учнів до роботи. Також таке розподілення ролей гарантує додаткову підготовку учнів та їх ознайомлення з додатковими матеріалами. Вибір книжкових персонажів у якості гостей для інтерв'ю максимально стимулює розвиток творчих здібностей учнів, адже кожен учень розуміє персонажів по-різному. Тому, навіть при використанні відомих книжкових героїв така форма роботи залишається творчою та надзвичайно ефективною для активізації уваги класу.

«Nature and weather»

Мета:

- **практична:** навчити брати участь в діалогічному спілкуванні;
- **освітня:** поглибити знання учнів про екологічне становище в світі;
- **розвивальна:** розвинути уважність та культуру спілкування учнів;

- **виховна:** викликати інтерес до екологічного стану планети.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Nowadays our planet is in serious danger. Air and water pollution, global warming, acid rains and overpopulation are the problems that threaten human life on Earth. So now, more than ever, people are talking about environmental protection and environmental activism is gaining popularity. I'm pretty sure that a lot of you heard about Greta Thunberg, a young Swedish environmental activist who has gained international popularity due to her strong view on climate change. So let's arrange a press conference. One of you would be Greta and the rest of you would be journalists. I want you to do a deep research about Greta, her position and views on different environmental problems and so on. She's known for her straightforward speaking manner, her youth and sometimes impulsive behavior. So in order to make this press conference even more interesting you can make some of the questions provocative.*

Залучення відомої постаті як ключової ролі в проведенні інтерв'ю дозволяє викликати інтерес навіть в учнів, які не цікавляться темою екології. Наведення прикладу Грети акцентує увагу учнів не лише на проблемі охорони навколишнього середовища, але й дає можливість зрозуміти, що незалежно від віку, національності та соціального статусу кожна людина може зробити свій вклад в покращення цього світу. Орієнтація на досвід Грети є цікавою для проведення такого уроку не лише через відповідність до теми уроку, але й тому, що досліджуючи її історію учні вчаться критично аналізувати ситуацію та виокремлювати факти від емоційної реакції людей.

«Clothes»

Мета:

- **практична:** розвинути уміння говоріння; формувати навички коментування отриманої інформації;
- **освітня:** поглибити знання учнів в області дизайну;

- **розвивальна:** розвинути вміння ефективно співпрацювати під час групової роботи;

- **виховна:** прищеплювати естетичні почуття.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *We've learned about fashion and clothing and their importance in the present day society. And we've talked about how clothes impact our life on a daily basis whether we're in fashion industry or not. I know that not everyone is interested in clothes. So, I would want you to divide into two groups: those who are interested in fashion, styling and designing and those who are not. And your task is to make an interview. Those who are interested in fashion would interview people who belong to fashion industry: it can be a fashion designer, a model, a fashion influencer or someone who works at the fashion magazine. And those who are not interested in clothes would interview regular people about the role of clothing in their life. How do they pick their clothes, do they follow any trends, how much clothes means to them and so on.*

Такий сюжет для проведення інтерв'ю не тільки розкриває творчий потенціал кожного учня, але й розширює їх світогляд та допомагає урізноманітнити їх бачення світу. Можливість обрати роль, яка подобається позбавляє учасників від сором'язливості та замкнутості, а також дозволяє залучити кожного учасника до спільної діяльності без порушення їх комфорту. Завдяки такому сюжету учні вчаться критичному мисленню, адже будь-яка ситуація та проблема може бути розглянута під різними кутами. Розгляд теми одягу та моди з позицій фешн-індустрії та з позиції звичайних людей розвиває вміння учнів аналізувати ситуації та проблеми критично та приймати різні точки зору, навіть якщо вони відмінні від їх власних.

«Mass media»

Мета:

- **практична:** навчити вести діалог-розпитування;

- **освітня:** поглибити знання учнів у сфері ЗМІ;

- **розвивальна:** розвинути творче мислення учнів в умовах парної роботи;

- **виховна:** виховати повагу до уподобань інших людей.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *Everyone knows what a great force TV is in the world today. Thanks to TV we get a great amount of information. It gives wonderful possibilities for education, it entertains us, helps to relax after a hard day. Nowadays the amount of TV programs is so huge that pretty much everyone can find something for himself. So I want to give you a task that would not only help you practice your skills in communication but would also help you get to know each other better. So, let's split into pairs. I want you to make an interview about your favorite TV program. You can choose something that your guest likes or it can be something that you both like. I'm not limiting you in questions you need to ask your guest so feel free to ask about whatever would interest you.*

Переважно метод інтерв'ю використовується на уроках іноземної мови у формі рольової гри, тобто учні опитують не один одного, а вигаданих персонажів чи відомих постатей. Така форма роботи посилює інтерес до завдання та активізує творчі здібності учнів. Проте в даному контексті досить влучним є використання орієнтації на особистий досвід кожного учня. Можливість поділитися власними смаками, розповісти про свої вподобання та поговорити про те, що учні дійсно люблять і на що витрачають вільний час, максимально мотивує учнів до участі у спільній діяльності.

«Youth subculture»

Мета:

- **практична:** вдосконалювати навички непідготовленого діалогічного мовлення;

- **освітня:** поглибити знання про сучасні тренди серед молоді;

- **розвивальна:** удосконалити культуру спілкування в умовах групової роботи;

- **виховна:** виховати вміння працювати в команді.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *We've just finished learning about youth culture, what young people are interested in, what trends they follow etc. I want you to split into 2 groups. Each of groups would have to pick up one TV show or a movie about young people. You can choose whatever TV show or movie you want, it doesn't necessarily have to be Ukrainian. American or British. So your task is to make an interview with the cast of the TV show or a movie you'd choose. Ask the actors about the way young people are portrayed in this movie, what important issues are revealed there, how authentic the characters are in comparison to the youth in real life. How the characters behave, what they're interested in, what trends they follow. Try to reveal and discuss every aspect of youth culture portrayed in that particular movie/TV show.*

Можливість учнів самим обрати своїх героїв викликає посилений інтерес в учнів, робота ж у парах розвиває у них вміння знаходити компроміс задля успіху спільної діяльності. Використання більше, ніж одного гостя на інтерв'ю дозволяє в процесі проведення інтерв'ю розвивати не лише навички діалогічного спілкування, але й групового. Також форма групового інтерв'ю розвиває комунікативну гнучкість учасників, адже процес спілкування відбувається між різними людьми. Тобто кожного разу учасник має адаптуватися під поведінку та манеру спілкування нового співрозмовника.

«Science»

Мета:

- **практична:** вчити висловлювати свої думки і ставлення до предмета мовлення;

- **освітня:** розширити знання учнів у сфері науки;

- **розвивальна:** розвинути вміння ефективно співпрацювати в умовах групової роботи;

- **виховна:** виховати в учнів пізнавальний інтерес і повагу до науки.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *Technology is the life force that drives our lives on a daily basis. Lately, it is what runs in our society. We can't imagine even one day without it. But, despite of the fact that we use so many techs in our lives we know so little about the history of it. Very few people know who invented computer or when, yet we can imagine our life without it. So I would like you to find out more about technology. But, I want to make this task interesting and creative. Let's divide into 2 groups first. So, each of group would have to pick 4 or 5 techs you can imagine your everyday life without. And you would have to make an interview with inventors of these techs. Ask them about when and why they decided to invent their technology, where they got an idea for their invention, how long did it take to make it, the difficulties they faced etc. And let's imagine that we have a time machine so we can bring guests from all over the history of science.*

Проведення інтерв'ю з винахідниками технологій та пристроїв допомагає учням поглянути на тему науки під іншим кутом. Можливість же обрати теми (винаходи) для обговорення посилює зацікавленість учнів та мотивує їх до більш ретельної підготовки. Оскільки наукові концепції можуть бути досить складними для розуміння, а науковий стиль передбачає використання великої кількості термінів, то діти при підготовці до інтерв'ю мають не лише ознайомитися з матеріалом, але і трансформувати інформацію аби вона стала доступна для загалу. Це у свою чергу розвиває навички критичного оцінювання інформації та вчить учнів виокремлювати значущі факти серед загальної інформації.

«Ukraine»

Мета:

- **практична:** формувати навички вибирати лінгвістичну форму і спосіб висловлювання, що є адекватними ситуації спілкування;

- **освітня:** поглибити знання учнів про Батьківщину;

- **розвивальна:** розвинути пізнавальний інтерес учнів;

- **виховна:** виховати повагу до традицій свого народу.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *We've just finish learning about our home country - Ukraine. We've learned about different cities, nature, traditions and culture. But I would like for you to remember that every country exists because of people. And there would be no Ukraine without Ukrainians. So I want you to split into pairs and prepare an interview. Each pair have to choose one Ukrainian that they would like to tell us about. It doesn't necessarily have to be a celebrity. You can choose whoever you want as long as it's someone you both are interested in. If you choose a celebrity – please, use some interesting information about them or some facts not everyone knows about. But don't forget to mention why you've decided to invite them. And in case you choose someone who's not that popular – include an information about their occupation, some personal facts and why you've chosen this person to be your guest.*

Використання такого сюжету розвитку подій дає змогу учням оцінити важливість кожної людини, не в залежності від рівня її популярності та соціальної ролі, яку вона виконує. Підготовка до інтерв'ю розвиває такі важливі навички комунікації як аналіз ситуація, структури соціуму, національної культури та менталітету. Той факт, що учні мають обрати одну людину, яка буде цікава не лише людині, яка буде її грати, але й інтерв'юєру розвиває навички та вміння комунікації, дає змогу учням краще дізнатися один одного та розвиває в учнів уміння знаходити компроміс у проблемних ситуаціях.

«English-speaking countries»

Мета:

- **практична:** вдосконалювати навички говоріння;
- **освітня:** розширити знання учнів про США та Велику Британію;
- **розвивальна:** розвинути уважність та креативність учнів;
- **виховна:** виховати у учнів інтерес до культури англомовних країн.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-група.

Інструкція: *We've been learning about English-speaking countries for a while now. We've covered different sides of this topic. And we learned about culture of Great Britain and the USA. And I would like you to use that knowledge in a very creative task. Let's divide into groups of 3 people each. So I want you to prepare an interview. Each group would have two guests: one person from America, the other one from the UK and the interviewer. Your guests can be fictional characters, regular people or celebrities. The choice is yours. And your task is to show during your interview the difference between Americans and British. You can express these differences through the information or if you want to make this task more creative, even through your behavior or appearance.*

Такі умови завдання та свобода вибору персонажів дає змогу учням максимально розкрити творчий потенціал. Орієнтація інтерв'ю на пошук відмінностей між американцями та британцями розвиває аналітичні здібностей учнів, допомагає їм краще зрозуміти культуру інших народів та розвиває їх здібності до адаптації манери спілкування відповідно до особливостей мовлення учасників комунікації. Можливість обрати в якості ролей не лише реальних, але й вигаданих персонажів збільшує мотивацію учнів, викликає у них максимальний інтерес до діяльності та активізує їх творчі здібності.

«Work and jobs»**Мета:**

- **практична:** активізувати вживання вивчених лексичних одиниць з теми «Професії» в усному мовленні;

- **освітня:** поглибити знання учнів у сфері професій;

- **розвивальна:** розвинути креативність та уважність учнів;

- **виховна:** виховати повагу до представників будь-яких професій.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Інструкція: *We've been learning about different kinds of occupation for a while now and I want to give you a task that would help you dive even deeper into this topic. But I want it to be interesting for you, so this task would be a creative one. I'm pretty sure that everyone in here likes watching movies or TV shows. For a start, let's split into pairs. So, each pair would have to choose one character from a movie, TV show or even from a book or comics. The only condition – this character should have a job. Your task would be to interview your character about his occupation. You can ask him details about his job, his working conditions or you can ask him why he chose that job. It's up to you to decide what type of questions you're going to ask him.*

Можливість вибрати для себе роль дає змогу відчути учням відповідальності за свої дії. Орієнтація на вигаданих персонажів дає можливість учням максимально розкрити свій творчий потенціал, сприяє більш ретельній підготовці, адже учні мають детально дослідити не лише нюанси професії персонажа, але й особливості характеру свого героя та їх життєвий досвід. Отже, у процесі підготовки до такого типу інтерв'ю учні розвивають не лише свої творчі здібності, але й вміння аналізувати. Також завдяки такій формі роботи учні тренують такі важливі комунікативні вміння, як аналіз ситуації спілкування, розуміння соціальних та культурних відмінностей між людьми, адаптація мовлення та поведінки відповідно до ситуації спілкування та співрозмовника.

2.3. Метод шести капелюхів

На сучасному етапі розвитку науки немає ані однозначного визначення поняття «рефлексія», ані чітко визначених якісних характеристик цього поняття та його механізмів. Термін «рефлексія» набуває дещо іншого значення в залежності від аспекту в якому він розглядається. Так, наприклад, у сучасній зарубіжній психології поняття «рефлексія» тлумачиться як мислення про мислення, процес спостереження зі сторони за роботою свідомості. В контексті ж творчості рефлексію розуміють як усвідомлення підґрунтя та способу вирішення основного завдання.

Рефлексія розглядається зарубіжними та вітчизняними вченими як важливий компонент мислення, адже вона виникає в проблемній ситуації і допомагає людині критично оцінити свої розумові здібності, що спрямовані на вирішення певного завдання. Також рефлексія дозволяє людині свідомо планувати, регулювати та контролювати своє мислення, що дозволяє не лише оцінити істинність, але й логічність думок.

Поняття рефлексії розглядається вченими як необхідна умова будь-якого розвитку, особливо творчого. У контексті вивчення творчого мислення рефлексія розглядається вченими як осмислення суб'єктом руху власної думки. У творчості рефлексія виникає при наявності протиріч в ситуації, проблемі, яка підіймається тощо. Для того аби розв'язати творче завдання, суб'єкт має переосмислити проблемну ситуацію, власні знання з питання, наявні мисленнєві стереотипи тощо.

Важливим методом розвитку творчого мислення є метод “Six Thinking Hats” («Шість капелюхів мислення») запропонований Едвардом де Боно. Ця методика базується на пошуку альтернативних підходів до розв'язання певної проблеми. Ключова сторона цього методу – перегляд інформації та генерація нових ідей та шляхів розв'язку проблеми. При використанні методу шести капелюхів у процесі мисленні задіяна робота як свідомого, так і несвідомого. У результаті їх переплетіння виникає нова ідея, новий шлях

розв'язання проблеми. Проте ця ідея потребує подальшої роботи, перевірки та вдосконалення.

Отже, суть методу шести капелюхів полягає в розв'язуванні проблемної ситуації, питання чи завдання шляхом виконання однієї розумової дії за один раз. Едвард де Боно виділяє шість типів мислення, яким відповідають шість кольорових капелюхів.

Капелюх	Значення (тип мислення)
Білий	Збір інформації, фактів
Червоний	Вираження емоцій, почуттів, інтуїція
Жовтий	Знаходження сильних сторін, переваг
Чорний	Знаходження слабких сторін, недоліків
Зелений	Знаходження можливостей, альтернатив, чогось нового, цікавого (творчий пошук)
Синій	Цілі, Аналіз процесу мислення, рефлексія, висновки

Метод спрямований на збільшення ефективності мисленнєвого процесу шляхом розкладення думок на складові частини. Такий спосіб дозволяє людині у конкретний момент звернутися до певного типу мислення, а не використовувати всі типи одночасно. Завдяки такому підходу людина має змогу критично оцінити проблему, яка постає перед нею та знайти нові можливості для її вирішення. Адже цей метод відокремлює емоції від фактичної інформації, а бажане від дійсного.

Послідовність використання різних капелюхів регулюється самою людиною відповідно до ситуації. Проте існують деякі рекомендації задля досягнення максимальної ефективності даного методу. Так, наприклад, рекомендується спочатку розібрати позитивні сторони ідеї або ситуації, а потім знайти недоліки. Однак чорний капелюх (знаходження слабких сторін) також можна використовувати наприкінці для кінцевої критичної оцінки ідеї, яка виникла в процесі мислення.

Також виділяється два основних підходи до послідовності використання капелюхів мислення в залежності від того, з якою метою цей метод використовується. Так, наприклад, при використанні цього методу для пошуку нових ідей Едвард де Боно рекомендує використовувати капелюхи мислення в такій послідовності: білий (збір інформації), зелений (творчий пошук), жовтий (знаходження позитивних сторін), чорний (пошук недоліків), зелений (вибір і розвиток найбільш цікавих рішень), синій (аналіз), чорний (кінцева оцінка), червоний (прояв емоцій щодо отриманого результату). При критичному розгляді вже існуючої ідея варто використовувати таку послідовність: червоний (емоції), жовтий (сильні сторони), чорний (слабкі сторони), зелений (пошук нових ідей), білий (факти), зелений (вибір найбільш перспективного рішення), чорний (оцінка кінцевого результату), червоний (відчуття щодо отриманого результату).

Не зважаючи на те, що дана методика стосується процесу мисленнєвої діяльності, «Шість капелюхів мислення» можна застосовувати і для розвитку комунікативних здібностей. Адже процес мислення є невід'ємною частиною комунікації. Ефективним для розвитку комунікативних вмінь є застосування методу шести капелюхів у формі проведення дискусії. Так, наприклад, учитель англійської мови може запропонувати класу проблемну ситуацію, яка відповідає темі уроку та дати завдання учням знайти вирішення цієї ситуації шляхом проведення дискусії за методом шести капелюхів. Таку форму роботи можна проводити як в парах, так і в групі.

Розглянемо розроблені нами приклади застосування методу шести капелюхів на уроках англійської мови в 9-х класах:

Тема “*Clothes*”

- **практична:** формувати навички усного мовлення;
- **освітня:** поглибити знання з теми «Одяг»;
- **розвивальна:** розвинути логічне мислення учнів;
- **виховна:** виховати в учнів культуру спілкування.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель по черзі дає кожній парі одну проблемну ситуацію. Поки одна пара дискутує – всі інші слухають. Адже в процесі комунікації прийом інформації є не менш важливим ніж її надання. Тому, під час проведення дискусії між двома учнями інші мають змогу проаналізувати хід їх думок, спосіб мислення та мимоволі навіть придумати власне вирішення проблеми. Також учні мають можливість критично оцінити послідовність зміни капелюхів, яку обрали їх однокласники та в результаті зробити висновок яка ж послідовність є ефективною для кожної ситуації.

Приклади ситуацій:

1. *Let's imagine that our school is going to make everyone wear a uniform. What do you think about it?*

2. *You have quite unique style but your parents don't approve what you look like and what you wear. You always fight with them because of this. What are you going to do?*

3. *Your school doesn't allow girls to wear their hair loose. Your thoughts about it?*

4. *Your parents don't allow you to wear what you like at school. Even though you don't have a uniform. How would you handle it?*

5. *Your school doesn't allow girls to wear make-up or have their nails done. How do you feel about it?*

Тема “My family, my friends and me”

- **практична:** розвинути вміння говоріння;
- **освітня:** розширити знання з теми «Я, моя сім'я та мої друзі»;
- **розвивальна:** розвинути критичне мислення в учнів;
- **виховна:** виховати взаємоповагу до співрозмовника.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель пропонує проблемні ситуації всьому класу, учні мають можливість самим обрати тему, яку вони будуть розбирати. Таким чином кожна пара обирає ту проблему, яка їх хвилює або просто зацікавила. Ситуації можуть повторюватися або ні в залежності від вподобань учнів. У разі наявності однієї і тієї ж проблеми у двох чи більше пар учні мають змогу послухати різні точки зору, краще пізнати своїх однокласників та зробити висновок чия ідея та аргументи були більш переконливими.

Приклади ситуацій:

1. *Your family is planning to move. What are your thoughts about it?*

2. *Your friends want to change school and asking you to come with them.*

What are you going to do?

3. *You wrote a personal poem for your literature class, but instead of turn it in to the teacher you have to read it aloud to your classmates. How do you feel about and what are you going to do?*

4. *Your friends are asking you to the party but you already promised to spend time with your family. What would you do?*

5. *Your literature teacher gave you the task to wrote an essay about your life experience. But you don't want to share such a personal information with him.*

What is your solution?

Тема “Mass media”

- **практична:** вдосконалити навички усного мовлення;
- **освітня:** розширити знання учнів про ЗМІ;
- **розвивальна:** розвинути вміння критично аналізувати ситуацію;
- **виховна:** виховати в учнів культуру спілкування.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Для цієї теми можна використати і парні форми роботи і групові. При використанні групової бесіди вчителю необхідно самому встановити послідовність, за якою учні будуть використовувати капелюхи мислення.

Таким чином, у процес діяльності залучаються всі учні, проте робота залишається організованою та структурованою.

Приклади ситуацій:

1. *What would happen if there is no TV or newspapers? How would your life change?*
2. *All of the magazines and newspapers become digital one day. What do you think about it?*
3. *TV, Internet or newspapers. What's the best option when you need to check out news?*
4. *Did Internet make our life easier or even more complicated? What do you think?*
5. *The media has been replaced by social media. True or false?*

Тема “Work and Jobs”

- **практична:** формувати навички усного мовлення;
- **освітня:** розширити знання з теми «Робота та професії»;
- **розвивальна:** розвинути вміння аналізувати поставлену проблему;
- **виховна:** виховати в учнів культуру спілкування.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель розписує проблемні ситуації на окремих папірцях і влаштовує лотерею. Кожна пара має витягнути один листочок на якому написана тема, яку вони будуть розкривати. Після вибору тем можна дати тим учням, яким не сподобалася їх ситуація, можливість обмінятися з кимось своєю темою. Можливу когось зацікавить більше тема однокласників або ж комусь занадто близька тема, яка йому випала і він не хоче ділитися своїми думками з усім класом. Для ефективного розвитку комунікативних здібностей вчитель має забезпечити комфорт та емоційне благополуччя кожного учня.

Приклади ситуацій:

1. *You almost finished your school and you have to choose your future career.*
2. *Your choice of future career is different than that your parents chose for you. What would you do?*
3. *You really love to do something and you want it to become your job, but you know that this kind of work isn't well paid. What choice would you make?*
4. *You spent 5 years trying to get a promotion on your job. Your friends are moving to a different city asking you to come with them because you'd get more opportunities there. And right before you decided that your plan on getting a promotion is not working and you would go with your friends - you're receive a happy news from your boss. Your actions?*
5. *Let's imagine that you're working as a journalist and you wrote a story that can have a great impact on so many people but it can cost you your job. What would you do?*

Тема “Nature and Weather”

- **практична:** вдосконалити комунікативні навички;
- **освітня:** поглибити знання учнів про природу та погоду;
- **розвивальна:** розвинути критичне мислення учнів;
- **виховна:** виховати повагу до співрозмовника.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель може використовувати ситуації, які відносяться до конкретного аспекту теми (погода, природа, захист навколишнього середовища), або навести приклади різних ситуацій.

Приклади ситуацій:

1. *You planed a trip to the sea with your friend but the forecast says it would be raining all weekend. What would you do?*

2. *You're flying to Europe but the weather conditions deteriorated. There's a snowstorm outside and the weather is not going to get any better. But your flight wasn't canceled. What would you do?*

3. *The weather is so good and you haven't seen your friends in a while but you really need to finish your school project. What are you going to choose?*

4. *You are walking with your friend and you see some teenagers dumping garbage in the park. What are your actions?*

5. *Your neighbor is walking his dog on your lawn. There is a big fine for it. How would you react?*

Тема “Youth subculture”

- **практична:** формувати навички усного мовлення;
- **освітня:** поглибити знання з теми «Молодіжна культура»;
- **розвивальна:** розвинути творчі здібності учнів;
- **виховна:** виховати в учнів культуру спілкування.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Метод шести капелюхів може бути використаний й у формі групової дискусії. Проте, аби зробити процес обговорення організованим та структурованим учитель має сам встановити послідовність зміни «капелюхів». Таким чином у учнів є перед собою план дій на який вони можуть орієнтуватися під час дискусії. У якості теми обговорення можна обрати популярний серіал чи фільм, в якому піднімаються важливі для молоді питання. Так, наприклад, гарною темою для дискусії може стати український серіал “*Pershi lastivky*”. В ньому не лише зображується життя таким самих підлітків, але й піднімаються важливі соціальні питання, що послугують гарною темою для обговорення.

Тема “Ukraine”

- **практична:** вдосконалити навички говоріння;
- **освітня:** поглибити знання з теми «Україна»;

- **розвивальна:** розвинути критичне мислення учнів;

- **виховна:** виховати в учнів небайдужість до суспільного та політичного життя Батьківщини - України.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель пропонує ситуації, які пов'язані з реформами, які відбуваються в Україні або з гіпотетичним змінами, що можуть відбутися в майбутньому. Оскільки такі питання потребують обізнаності в певних сферах, учні мають можливість після вибору теми уточнити інформацію у вчителя, але питання також мають бути задані англійською мовою. Таким чином, учні тренують свої комунікативні здібності не лише під час самої дискусії, але й при уточненні інформації у вчителя.

Приклади ситуацій:

1. *The Ministry of Education is planning to make 12-year education.*

What do you think about it?

2. *Replacement of paper money. How do you feel about it?*

3. *Mandatory math exam after 11 grade. What do you think about it?*

4. *The Ministry of Education wants to create integrated subjects in high school. How do you feel about it?*

5. *The use of electronic textbooks for education. What do you think about it?*

Тема “English-speaking countries”

- **практична:** формувати навички усного мовлення;

- **освітня:** розширити знання з теми про традиції англомовних країн;

- **розвивальна:** розвинути критичне мислення учнів;

- **виховна:** виховати повагу до традицій інших народів.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель пише проблемні питання на окремих листочках, які складає в два різні капелюха або скриньки, що відповідають англomовним країнам. Учні мають можливість обрати країну, з якою буде пов'язана їх ситуація, але сама тема залишається інтригою.

Приклади ситуацій:

1. *There is no place for monarchies in the future. What do you think? Use English-speaking countries as a proof of your point.*

2. *British people are obsessed with tea. A stereotype or simply a lifestyle?*

3. *The United States is sometimes described as a "melting pot". It means that different cultures have contributed their own distinct "flavors" to American culture. What do you think about such diversity?*

4. *British like symbols of tradition and stability. Is being tradition in 21st century is considered to be cool or is it just a relic of the past? What do you think?*

5. *Using the question "How are you?" as a simple greeting and not as a question about someone's wellbeing. What do you think about that?*

Тема "Science and technology"

- **практична:** розвинути вміння говоріння;
- **освітня:** поглибити знання учнів у галузі науки та техніки;
- **розвивальна:** розвинути вміння учнів чітко й швидко формулювати думку;
- **виховна:** виховати особисту активність учнів.

Тип: продуктивний, комунікативний.

Вид: бесіда.

Режим виконання: учень-учень.

Учитель пише на окремих папірцях назви проблемних ситуацій. Всі теми діляться на декілька категорій, наприклад: "what if questions", "do you agree with the statement or not", "this or that" тощо. Як результат діти можуть обрати тип ситуації, який їм найбільше імпонує, але не саму тему.

Приклади ситуацій:

1. *What would have happened if Internet was never invented? What do you think?*
2. *Can computers or robots ever displace people? What are your thoughts about it?*
3. *What if ageing could be slowed down or even reversed?*
4. *Science in high school should be optional. Do you agree or not?*
5. *What has more side effects, herbs or modern medicines?*

Отже, як показують дослідження, поняття «рефлексія» на даному етапі розвитку науки є недостатньо дослідженим. Але, аналіз наукової літератури дозволяє говорити про те, що творче мислення є неможливим без рефлексії. Рефлексія є одним з найважливіших механізмів творчого мислення, яке потребує постійного розвитку та удосконалення. Одним з найефективніших методів розвитку творчого мислення метод шести капелюхів, основа якого – пошук альтернативних шляхів вирішення проблемної ситуації. Цей метод спрямований як на перегляд інформації та генерацію нових ідей, так і на розвиток уміння донести свою думку, та зробити свою комунікацію переконливою.

ВИСНОВКИ

Дослідивши сучасні наукові роботи вітчизняних психологів, педагогів та лінгвістів, ми дійшли висновків, що на сьогоднішній день не існує загально прийнятого визначення поняття «комунікативні здібності», оскільки це поняття може досліджуватися в різних аспектах. Так, наприклад «комунікативні здібності» вченими розглядаються:

- з лінгвістичної точки зору як вміння користуватися мовними засобами;

- з погляду психології як здатність вступити в процес спілкування;

- у педагогіці як складова частина організаторських здібностей.

У сучасній методиці комунікативні здібності розглядаються як інтегральні здібності, оскільки вони застосовуються в різних галузях діяльності. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна виділити три основні типи комунікативних здібностей: перцептивні (сприйняття інформації), рефлексивні (усвідомлення та аналіз) та репродуктивні (мовленнєві дії).

Дослідженням теоретичної основи формування комунікативних здібностей учнів займалися М. Каган, Х. Лійметс, П. Якобсон, О. Леонт'єв, О. Бодальов, Л. Виготський, А. Добрович, та інші.

Головне призначення іноземної мови як навчального предмета полягає у використанні мовних засобів у процесі спілкування. Саме тому провідним методом викладання іноземної мови є комунікативний метод. Дослідивши роботи Н. Шевченко, І. Зимні та О. Леонт'єва було виведено п'ять основних принципів комунікативного методу: мовленнєве спрямування, індивідуальний підхід, ситуативність, новизна та функціональність навчання.

Дослідження показало, що основними умовами комунікативного розвитку є забезпечення психолого-педагогічної підтримки, використання інтерактивних методів навчання, створення максимально наближеної за

умовами до реальних навчальної ситуації та забезпечення відповідного рівня володіння лексичним і граматичним матеріалом.

Аналізуючи роботи методистів та педагогів ми дійшли висновку, що для того, аби завдання можна було назвати творчим воно має відповідати таким критеріям:

1. Повна або часткова новизна для суб'єкта;
2. Наявність фабули;
3. Відповідність пізнавальним можливостям учнів;
4. Достатньо складне завдання, виконання якого потребує застосування нового підходу .

Використання творчих завдань дає можливість вчителю створити максимально наближені до реальних умови спілкування. Творче завдання зумовлює прийняття учнями норм та правил суспільної єдності, забезпечує розуміння системи соціальних ролей та їх гнучкості в залежності від ситуації. Творче завдання вимагає від учнів переосмислити проблемну ситуацію, критично оцінити власні знання з питання та знайти творчий підхід до розв'язання завдання.

У питанні розвитку комунікативних здібностей учнів методисти віддають перевагу методам активного навчання іноземної мови. Найефективнішими, на думку педагогів, є такі методи як: *role-playing games* (рольові ігри) та *interviews* (інтерв'ю). Висока ефективність рольових ігор пов'язана з тим, що цей метод має ситуативний характер, він спонукає до мислення та творчості, дає учням змогу розвивати і практикувати нові мовні та поведінкові навички у відносно комфортній атмосфері, створює необхідну для навчання мотивацію. Метод інтерв'ю забезпечує максимальний поштовх для актуалізації інтересу та мотиваційного спрямування комунікативної діяльності учнів, а також вимагає від учнів надзвичайно розвиненої уваги, зосередженості, уміння ініціювати бесіду, аналізувати почути інформацію та робити логічні висновки.

Для ефективності вирішення творчих завдань нами також було запропоновано використання методу «Шість капелюхів мислення» для розвитку комунікативних здібностей. Використання цього методу допомагає переглянути інформацію та згенерувати нові ідеї і шляхи розв'язку проблеми.

Дослідивши сучасні підходи та методи для розвитку комунікативних здібностей учнів, на основі навчальної програми англійської мови для 9-х класів, нами було розроблено систему творчих завдань. При розробці системи вправ було використано такі методи, як: рольова гра, метод інтерв'ю та метод шести капелюхів мислення.

Можемо зробити висновок, що питання розвитку комунікативних здібностей учнів залишається актуальним. Сучасний світ потребує нового підходу до викладання іноземних мов, а творчі завдання мають надзвичайний потенціал у формуванні комунікативних здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – С. 680.
2. Бабанський Ю. Н. Методи обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. Н. Бабанський. – М.: Просвещение, 2005. – 364 с.
3. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3-8.
4. Богоявленская Д. Б. Исследование творчества и одаренности в традициях процессуально-деятельностной парадигмы // Основные концепции творчества и одаренности. – М.: Молодая гвардия, 1997. – С. 328 – 348.
5. Васильев Г. С. Проблема коммуникативных способностей членов первичных учебно-воспитательных коллективов. Автореф. дисс. канд. психол. наук / Г. С. Васильев. – М.: 2007. – 15 с.
6. Виготський Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Л. С. Виготський // Вопросы психологии – 2006. – № 6. – С. 62-76.
7. Волощук І. С. Дидактичні особливості залучення учнів до розв'язування творчих завдань наукового характеру / І. С. Волощук // Математика в школі. – 2002. – № 4. – С. 15.
8. Гаврілова С. В. Використання інтерактивних технологій для розвитку навичок говоріння : [на уроках іноземної мови] / С. В. Гаврілова // Англійська мова та література. – 2018. – № 19-21. – С. 19-29.
9. Гарлицька Т. Комунікативний підхід як спосіб формування творчих здібностей майбутніх учителів англійської мови / Т. Гарлицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2013/komunikatyvnyj-pidhid-yak-sposib-formuvannya-tvorchyh-zdibnostej-majbutnihuchyteliv-anhlijskoji-movy/>

10. Гарнага Л. А. Формування комунікативних здібностей студентів технічних навчальних закладів як умова ефективності їх майбутнього професійної діяльності / Л. А. Гарнага [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readera.org/other/formuvannjakomunikatyevnyekh-zdibnostej-studentiv-tekhnichnyekh-navchalnyekh-10183298.htm>

11. Гричановская Е. С. Развитие коммуникативной компетентности средствами иностранного языка / Е. С. Гричановская // Актуальные проблемы лингвистики и лингводидактики: теоретический и методический аспекты: Материалы научнопрактической конференции. – Благовещенск : Изд-во БГПУ, 2007. – Ч. 1. – С. 148–153.

12. Джунусалиева Г. Д. Развитие творческих способностей студентов в процессе обучения языку специальности / Г. Д. Джунусалиева, Н. А. Ковальська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/dgunusalieva.pdf

13. Дружинин Н. Е. Словарь по профориентации и психологической поддержке. – Кемеровский областной центр профессиональной ориентации молодежи и психологической поддержки населения, Томский центр профессиональной ориентации, 2003. – С. 168.

14. Ємельянова Т. В. Засоби формування комунікативної компетентності у початковій школі за концепцією НУШ / Т. В. Ємельянова. В. І. Долбінцева // Англійська мова та література. – 2019. – № 34-36. – С. 5-8.

15. Заболоцька Л. А. Педагогічні умови формування комунікативних умінь учителя / Л. А. Заболоцька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/ ВАК7/7/14.pdf>

16. Залесова Н. В., Башлыкова А. В. Творческие задания как средство развития познавательного интереса учащихся // Вестник Шадринского государственного педагогического института. 2014. № 2. С. 150-155.

17. Казачкова М. Б. , Дорохова Т. С. Применение творческих заданий в обучении английскому языку младших школьников // Вестник Марийского государственного университета. 2019. Т. 13. № 3. С. 352–357.

18. Карасєва Н. І. Игра и ее возможности / Н. І. Карасєва. – М.: Знание, 2003. – 241 с.
19. Козвоніна В.П. Розвиток творчих здібностей учнів / В. П. Козвоніна // Початкова школа. – 2000. – №7. – С. 10 – 15.
20. Кончіч В. В. Комунікативні вправи з формування, вдосконалення навичок, розвитку умінь аудіювання / В. В. Кончіч, Ю. Г. Горбунова // Англійська мова та література. – 2019. – № 19-21. – С. 22-65.
21. Кравченко-Дзондза О. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності студентів/ О. Кравченко-Дзондза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_1_21
22. Лялевська Г. Диференціація навчання через групові форми навчання / Г. Лялевська // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – № 6. – С. 4–6.
23. Манжола Н. С. Комунікативний підхід як ефективний метод навчання англійської мови / Н. С. Манжола// Англійська мова та література. – 2019. – № 16-18. – С. 3-12.
24. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
25. Моляко В. А. Психологія вирішення школярами творчих завдань / В. А. Моляко. – К. : Рад. шк., 1984. – 94 с.
26. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-navchalni-programi-5-9-klas>
27. Навчальні програми з іноземних мов¹ для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://naub.oa.edu.ua/2013/komunikatyvnyj-pidhid-yak-sposib-formuvannya-tvorchyh-zdibnostej-majbutnihuchyteliv-anhlijskoji-movy/>

28. Ночевчук М. Про різні форми роботи на уроках / М. Ночевчук // Математика. – 2006. – № 32. – С. 13–17.

29. Особов І. П. Творчі завдання як засіб розвитку креативності у студентів гуманітарних спеціальностей у вузівському навчальному процесі // [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2012/10/1845>

30. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 328 с.

31. Петренко І. Г. Рольова гра на уроках як елемент комунікативного підходу до вивчення іноземних мов / І. Г. Петренко // Англійська мова та література – 2011 – № 10. – С. 2-5.

32. Пономарьов Я. А. Роль непосредственного общения в решении задач, требующих творческого подхода / Я.А. Пономарьов. – М.: Знание, 2008. – 193 с.

33. Потапенко С., Тезікова С. Пошук нових лінгво-педагогічних технологій навчання англійської мови // Рідна школа. – 2000. – серпень. – С. 65 – 67.

34. Почепцов, Г. Г. Теорія комунікації / Георгій Георгійович Почепцов. – К. : Видавничий центр “Київський університет”, 1999. – 308 с.

35. Психология общения. Энциклопедический словарь / под общей ред. А. А. Бодалева. – М. : Когнито-Центр, 2011. – С. 300.

36. Рубінштейн, С. Л. Основи загальної психології / С. Л. Рубінштейн. – К., 1946. – С. 35.

37. Скорнякова М. Є. Сучасні методи викладання англійської мови. // Англійська мова та література. – 2005. – №28. – С. 2 – 12.

38. Словник психологічних термінів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ahmerov.com/book_1267_chapter_22_SLOVNIK_PSIKHOLOGCHNIK_H_TERMNV.html

39. Соловцова Э. И. , Шевченко Е. И. Развитие креативности как составляющей когнитивной готовности младших школьников к овладению иностранным языком // Иностранные языки в школе. 2014. № 8. С. 39-45.

40. Халіна, К. Д. Комуникативні здібності як фактор успішного спілкування / К. Д. Халіна, Т. В. Капустіна. – Текст: безпосередній, електронний // Молодий вчений. – 2017. – № 6 (140). – С. 209-213.

41. Шаталов В. Ф. Суцвіття талантів / В. Ф. Шаталов. – М. : ГУПЦРП. – Ч. I. : Москва – Петербург, 2001. – 381 с.

42. Шахіна І. Ю. Формування креативності у майбутніх учителів математики засобами мультимедіа : дис. . канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Ю. Шахіна – Вінниця, 2007. – 210 с. – С. 77.

43. Шукурова И. В. Развитие коммуникативной компетенции студентов в процессе обучения иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук / И. В. Шукурова. – М., 2006. – 18 с.